ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ

ΤΟ ΧΑΤΖΗΛΗΚΙ

Ἕνας μεγάλος πόθος τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων. Τὸ ὄνειρο τῶν Μικρασιατῶν. Τὸ Πάσχα τῶν προσκυνητῶν. Ἡ τελετὴ τῆς ἀναχωρήσεως. Ὁ ἀποχωρισμὸς τῶν συγγενῶν καὶ φίλων. Ἕνα ταξεῖδι ποὺ κρατάει μῆνες. Δυσκολίες καὶ κίνδυνοι στὸ δρόμο. Τί ἔπρεπε νὰ ἔχη μαζύ του ὁ προσκυνητής. Δεῖπνον ἐπὶ «στερεοῦ ἐδάφους». Ἡ ἐπιστροφή. Μία ὑποδοχὴ συγκινητικὴ καὶ μεγαλειώδης. Ἡ λιτανεία τῶν Χατζήδων. Καμπάνες, σήμαντρα καὶ ψαλμῳδίες. Τὸ γλέντι κλπ. κλπ.

ΟΝ παληὸ καιρὸ οἱ Ἕλληνες καὶ πολὺ περισσότερο οἱ ὑπόδουλοι τῆς Μ. Ἀσίας, ἑτοιμάζονταν τὴν ἐποχὴ αὐτὴ γιὰ νὰ πᾶν νὰ προσκυνήσουν στοὺς Ἁγίους Τόπους.

Τὸ μεγαλύτερο ἰδανικό, τοῦ ὑποδούλου ἰδίως Ἕλληνος, ἦταν τὸ νὰ πάη καὶ νὰ προσκυνήση τὸ ἱερὸ ἔδαφος ποὺ ἐπάτησαν τὰ ἅχραντα πόδια τοῦ Σωτῆρος καὶ ἔχανεν τὸ ἅγιό του αἷμα.

Κάθε Μικρασιάτης ποὺ ἔφευγε μικρὸς ἀπὸ τὴν πατρίδα του, γιὰ τὴν Πόλι ἢ τὴν Σμύρνη, τὴν Ἀλεξάνδρεια ἢ τὴν Ὀδησσό, δούλευε καὶ οἰκονομοῦσε ἕνα ποσόν, γιὰ νὰ ξαναγυρίση στὸν τόπο του, νὰ φτιάση ἕνα σπιτάκι ν' ἀναπαύση τὸ κουρασμένο του σῶμα καὶ νὰ στείλη ἔπειτα στὸν Ἅγιο Τάφο τοὺς γέροντας γονεῖς του, νὰ βαφτιστοῦν στὰ καθαγιασμένα νάματα τοῦ Ἰορδάνου καὶ νὰ ἀξιωθῆ νὰ τοὺς δῆ *Χατζῆδες*.

Ἦταν δὲ συνηθεστάτη τότε ἡ εὐχὴ ποὺ καναν στοὺς γονεῖς, οἱ ὁποῖοι εἶχαν παιδιὰ στὰ ξένα: «Νὰ ἰδοῦν τὸ γυιό τους νὰ γυρίζη μὲ πολλὰ φλουριὰ καὶ νὰ ἀξιωθοῦν, νὰ τοὺς στείλη στὸ χατζηλήκι.»

***

Σὰν ἀποφασίζανε νὰ φύγουν γιὰ τὸ χατζηλήκι, καὶ σὰν ἔφθανε ἡ ἡμέρα τῆς ἀναχωρήσεως, γινότανε πρῶτα ἕνα εὐχέλαιο στὸ σπίτι καὶ τὴν ἄλλη μέρα μιὰ μεγάλη λειτουργία σεὶν ἐκκλησία «ὑπὲρ τῶν μελλόντων προσκυνητῶν», οἱ ὁποῖοι ἀφοῦ ἐξομολογοῦντο μετελάμβαναν τῶν ἀχράντων μυστηρίων.

Ἔπειτα γινότανε ἕνα μεγάλο τραπέζι στὸ σπίτι, στὸ ὁποῖο παρεκάθηντο ἐκτὸς τῶν φίλων καὶ τῶν συγγενῶν, καὶ μερικοὶ φτωχοί.

Ἔτσι δὲ ἐφοδιασμένοι μὲ τὶς εὐλογίες τῆς ἐκκλησίας καὶ τὶς εὐχὲς τῶν συμπολιτῶν, τραβοῦσαν οἱ προσκυνηταὶ νὰ φύγουν συνοδευόμενοι, ἕως ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό, ἀπὸ ὅλους, σχεδόν, τοὺς κατοίκους, καὶ σκορπίζοντες δεκάρες καὶ γρόσια.

Σ' ἕνα λόφο, ἔξω ἀπὸ τὸ χωριὸ στεκόντουσαν κατόπιν ὅλοι, καὶ γινότανε ὁ ἀποχωρισμός.

***

Δρόμοι τότε, ὅπως καὶ τώρα, δὲν ὑπήρχανε τῆς προκοπῆς. Ἄγρια βουνά, ποταμοί πλημμυρισμένοι καὶ λησταὶ γύριζαν παντοῦ κ' ἔκαναν πολὺ ἐπικίνδυνο ἕνα τέτοιο ταξεῖδι. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ Χριστιανοὶ πρὶν φύγουν μετελάμβαναν, εὐλογοῦντο καὶ πολλοὶ ἄφιναν καὶ τὶς διαθῆκες των.

Ἐπειδὴ δὲ τότε οὔτε χάνια τῆς προκοπῆς ὑπῆρχαν στὸ δρόμο, ὅσοι ἔφευγαν γιὰ τὸ χατζηλήκι, ἔπρεπε νὰ ἔχουνε μαζύ τους, ὄχι μονάχα κουβέρτες, γιὰ νὰ κοιμοῦνται στὸ ὕπαιθρον, ἀλλὰ καὶ τρόφιμα τοὐλάχιστον γιὰ δέκα μέρες.

Ἐπίσης; κάθε προσκυνητὴς ἔπαιρνε μαζύ του ἕνα φλυτζάνι, ἕνα μπρίκι, ζάχαρι καὶ καφὲ γιὰ νὰ ψήνη στὸ δρόμο τὸ σχετικὸ καϊμακλῆ.

Ἐπίσης οἱ προσκυνηταὶ ἔπαιρναν μαζύ τους, καπνό, τσιμπούκια, τσιγαρόχαρτο, ἕνα τενεκεδάκι, σπερματσέτα ἀρκετά, μέσα σ' ἕνα σερογγυλὸ ἀπὸ τενεκὲ δοχεῖο, τὸ ὁποῖο ἀνατρεπόμενον χρησίμευε καὶ ὡς κηροπήγιο.

Ἐπίσης μέσα σ' ἕνα σακκοῦλι, ἔπαιρναν ἀρκετὴ ποσότητα ἀπὸ «πληγοῦρι» καὶ σ' ἕνα δερμάτινο ἀσκάκι πάχος πρόβειο λυωμένο *«σπαστουρμᾶ»* καὶ *«σουτζούκια»*, ψωμὶ ἐπίτηδες ψημμένο σὲ *«ταντοῦρι»* σὲ πήλινο δηλαδὴ φοῦρνο καὶ μέσα στὸν κόρφο τους λίγο «ἀγαρίκο» (ὕσκα) τσαμπακόπετρες καὶ καμμιὰ κοντζίνα θειαφοκέρια, γιὰ ν' ἀνάβουνε φωτιά, ὅταν μετὰ πορείαν 8 ἢ 10 ὡρῶν ἐστάθμευαν πουθενά.

Ἡ σαρακοστὴ φυλαγόταν αὐστηρὰ κατὰ τὴν ὁδοιπορία.

Τὴν σαρακοστὴ τὸ φαγητὸ τῶν προσκυνητῶν ἦσαν τὰ φασόλια χωρὶς λάδι—τὸ λάδι τότε ὅπως καὶ ἡ ζάχαρι ἦταν πολυτέλεια—καὶ ἄφθονα ξηρὰ κρεμμύδια.

***

Πολὺ πιὸ δύσκολο ἦταν τὸ ταξεῖδι τῶν προσκυνητῶν ποὺ κινοῦσαν ἀπὸ μέρη πιὸ μεσόγεια, ὅπως π.χ. ἀπὸ τὴν Καπαδοκία.

Αὐτοὶ ἔπρεπε νὰ περάσουν τὶς δυσπρόσιτες Πύλες τῆς Κιλικίας καὶ τὴν Ταρσὸ καὶ νὰ καταλήξουν στὴ Μερσίνα.

Ἡ ὁδοιπορία τότε γινότανε μὲ ἄλογα. Ὁ ἀγωγιάτης πήγαινε πεζὸς καὶ μόνον ὅταν περνούσανε ποτάμι ὁ ἀγωγιάτης ἀνέβαινε πισκάπουλα, γιὰ νὰ περάση τὸ νερό.

Κι' αὐτὸ γινότανε συχνά, γιατὶ γεφύρια δὲν ὑπῆρχαν τότε στὴ Μικρὰ Ἀσία.

Τὸ πρόγευμα, κατὰ τὸ χρόνο τῆς ὁδοιπορίας, γινότανε ἀπάνω σ' ἄλογα καὶ μόνον τὸ δεῖπνον «ἐπὶ στερεοῦ ἐδάφους».

Οἱ ἀγωγιάτες τραγουδοῦσαν γιὰ νὰ λησμονοῦνε τὴν κούρασί τους καὶ νὰ συντομεύουνε ἔτσι τὸν ἀτελείωτο δρόμο.

Στὸ δρόμο δὲν ἀπαντούσανε παρὰ μόνον γκαμῆλες, ποὺ κουβαλούσανε σιτάρι ἢ βαμβάκι στὸ ἐπίνειο τῆς Κιλικίας ἢ *Γιουρούκηδες*, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, μὲ φορτωμένα στὸν ὦμο τὰ παιδιά τους, ποὺ ἀνέβαιναν στὰ βορειότερα τῆς Κιλικίας, γιὰ παραθερισμό, μαζὺ μὲ τὰ ποίμνιά τους.

***

Μῆνες ὁλόκληροι διαρκοῦσε τὸ ταξεῖδι αὐτὸ τῶν προσκυνητῶν. Ἑβδομάδες ὁλόκληρες ἔμεναν στὰ Ἱεροσόλυμα καὶ τέλος ὅταν γινόταν ἡ Ἀνάστασις, ἀποφασίζοταν ἡ ἐπάνοδος τῶν προσκυνητῶν στὰ σπίτια τους. Τί ἄλλο ἤθελαν πειά; Εἶχαν προσκυνήσει, εἶχαν γίνει *χατζῆδες!*

Ἡ ὑποδοχὴ ποὺ γινότανε στοὺς χατζῆδες, ὅταν γύριζαν στὸ χωριό τους, ἦταν κάτι δυσκολοπερίγραπτο. Ὄχι μόνον τὰ δικά τους χωριά, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα, τὰ εὑρισκόμενα τριγύρω, γινόντουσαν ἀνάστατα ὅταν ἔφθαναν οἱ χατζῆδες.

Τέλος ἕνας ἔφιππος ἀγγελιοφόρος ἀνήγγειλε ὅτι ἡ ἀναμενόμενη συνοδεία προσήγγιζε.

Τὰ πλήθη συνταράσσονταν.

Οἱ ἱερεῖς ντυμένοι μὲ τὰ ἱερά τους ἄμφια, τὰ παιδιὰ μὲ τὰ ἐξαπτέρυγα, οἱ νέοι μὲ τὰ λάβαρα τῆς ἐκκλησίας περίμεναν στὸ λόφο, ποὺ ἔγινε ὁ ἀποχωρισμός. Πολλοὶ μάλισια ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς καὶ ἀπὸ τοὺς φίλους τοῦ χωριοῦ, κοβαλοῦσαν τὰ ἄλογά τους καὶ προχαροῦσαν σ' ὥρᾶν ἀπόστασι, γιὰ νὰ ὑποδεχτοῦν καὶ νὰ φιλήσουν πρῶτοι τοὺς χατζῆδες.

Τέλος νά, ἡ συνοδεία φτάνει!...

Συγκίνησις, δάκρυα, φωνές, κακό...

Ὅλοι κατεβαίνουν ἀπ' τ' ἄλογα, ἀσπαζονται μὲ εὐλάβεια τὶς εἰκόνες, ὅπου τοὺς παρουσιάζουν οἱ παπάδες, καὶ ἔπειτα μὲ ψαλμοὺς καὶ ὕμνους ὁδηγοῦνται στὸ ναό, ρίχνοντας στὰ πλήθη τῶν παιδιῶν γρόσια καὶ δεκάρες.

Στὴν ἐκκλησία ψάλλεται μεγάλη δοξολογία ἐνῶ σ' ὅλο αὐτὸ τὸ χρονικὸ διάστημα χτυπᾶνε ἡ καμπάνες. Ἔπειτα ἡ πομπὴ βγαίνει ἔξω καὶ ἀφοῦ κάνει ἕνα γῦρο σ' ὅλο τὸ χωριό, διευθύνεται στὸ σπίτι τῶν προσκυνητῶν, οἱ ὁποῖοι περιπατοῦν, μπροστὰ-μπροστὰ ἀπὸ ὅλους, πίσω ἀπὸ τὰ λάβαρα, τὰ φανάρια καὶ τὰ ἐξαπτέρυγα τῆς ἐκκλησίας, κρατῶντας τὶς μεγάλες εἰκόνες τῶν ἁγίων τοῦ χωριοῦ καὶ τῶν ἁγίων τῶν ἐφεστίων, τοῦ σπιτιοῦ των.

Σὰν φτάσουνε στὸ σπίτι τῶν προσκυνητῶν, ἐκεῖ οἱ ἱερεῖς βγάζουν τὰ ἄμφια καὶ ὅλος ὁ κόσμος χαιρετάει καὶ συγχαίρει τοὺς προσκυνητάς, γιατὶ ἀναγεννήθηκαν «ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ».

Οἱ χατζῆδες τότε μοιράζουν σὲ ὅλους τὰ δῶρα, ποὺ ἔφερον ἀπὸ τοὺς Ἁγίους Τόπους, καὶ δίνουν κοὶ παίρνουν ἡ εὐχές.

Ἔπειτα γίνεται μεγάλο γλέντι, κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ὁποίου μαζὺ μὲ τὰ τραγούδια ψάλλονται καὶ ὕμνοι ἐκκλησιαστικοί.

Ἀπὸ τὶς ἀλησμόνητες αὐτὲς συγκινήσεις δὲν μένει σήμερα, στοὺς Ἕλληνας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, παρὰ μιὰ θλιβερὴ ἀνάμνησις.

ΜΙΚΡΕΣ ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ

Ὁ γάτος εἶνε τίγρις γιὰ τὸ ποντίκι, ἐνῶ γιὰ τὴν τίγρη εἶνε ποντίκι.

Τουρκική

Στὸ μονοπάτι τῆς φιλίας δὲν πρέπει ν' ἀφίνετε νὰ φυτρώνουν χόρτα.

Κινέζικη

Ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος ἐπωφελεῖται ἀπὸ μιὰ καλὴ συμβουλὴ ἀκόμη κι' διαν δὲν τὴν ἀκολουθεῖ.

Ἀγγλική

Ὅποιος ζεσέει στὸ ἀμάξι του γαϊδοῦρι πρέπει νὰ ὑπομένη καὶ τὶς ἰδιοτροπίες του.

Γερμανική